

VALSTYBINĖ MAISTO IR VETERINARIJOS TARNYBA

Pagal adresatų sąrašą

2020-11-09 Nr. ~~BB-CI.11.~~-1509

DĖL MAISTO PRODUKTŲ, GERIAMOJO VANDENS IR PAŠARŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ (REKOMENDACIJŲ) GRESIANT / ĮVYKUS BRANDUOLINEI AR RADIOLOGINEI AVARIJAI

Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba (toliau – VMVT), atsižvelgdama į Valstybiniame gyventojų apsaugos plane branduolinės ar radiologinės avarijos atveju, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. sausio 18 d. nutarimu Nr. 99 „Dėl Valstybinio gyventojų apsaugos plano branduolinės ar radiologinės avarijos atveju patvirtinimo“ (toliau – Planas), kompetentingoms institucijoms nustatytas funkcijas ir į 2020-08-27 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijoje vykusio nuotolinio susitikimo su savivaldybių atstovais dėl pasirengimo reaguoti į galimus branduolinio ar radiologinio pobūdžio pavojus (toliau – susitikimas) metu priimtus sprendimus, teikia informaciją, susijusią su maisto, geriamojo vandens, pašarų apsauga gresiant / įvykus branduolinei ar radiologinei avarijai (toliau – avarija).

VMVT interneto svetainės skiltyje „Maisto saugos incidentai“ (<https://vmvt.lt/node/4510>) pateiktos rekomendacijos dėl maisto, geriamojo vandens, pašarų ir gyvūnų apsaugos įvykus avarijai (pridedama). Rekomendacijas tikslinga taikyti iki radionuklidų išmetimo į aplinką ir ankstyvojoje avarijos fazėje (laikas nuo radionuklidų išmetimo į aplinką pradžios iki pabaigos). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad rekomendacijos yra viena iš prevencijos (pasirengimo reaguoti į galimą avariją) priemonių nenumatytų atvejų maisto, geriamojo vandens, pašarų, gyvūnų sveikatos ir gerovės apsaugos srityje. Įvykus avarijai, visuomenės informavimas, rekomendacijų teikimas būtų vykdomas laikantis Plane nustatytų reikalavimų (Plano 3 skyriaus 7 skirsnio „Visuomenės informavimas“ nuostatų).

VMVT pažymi, kad Plano 37.13 papunktyje viena iš savivaldybės administracijai numatytų funkcijų yra susijusi su pasirengimu užtikrinti žemės ūkio apsaugos priemonių įgyvendinimą avarijos atveju pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos ir VMVT teikiamas užduotis. Pagal Plano nuostatas VMVT taip pat yra pavesta teikti ūkio subjektams rekomendacijas dėl maisto, pašarų, ūkinių gyvūnų apsaugos avarijos atveju. VMVT, atsižvelgdama į Plane nustatytas funkcijas ir į susitikimo metu savivaldybių pateiktą prašymą dėl rekomendacijų maisto, geriamojo vandens, pašarų apsaugos srityje įvykus avarijai pateikimo, teikia sąrašą priemonių, galimų taikyti gresiant / įvykus avarijai, siekiant užtikrinti maisto, pašarų saugą avarijos atveju (pridedama).

PRIDEDAMA. 4 lapai.

Direktorius

Darius Remeika

ORIGINALAS PAŠTU SIUNČIAMAS NEBUS

Diana Malinovskienė, tel. (8 5) 240 3161, el. p. diana.malinovskiene@vmvt.lt

PRIEMONIŲ, GALIMŲ TAIKYTI GRĘSIANT / ĮVYKUS BRANDUOLINEI ARBA RADIOLOGINEI AVARIJAI, SIEKIANT UŽTIKRINTI MAISTO, GERIAMOJO VANDENS, PAŠARŲ SAUGĄ IR GYVŪNŲ APSAUGĄ, SĄRAŠAS*

1. Laikotarpis iki radionuklidų išmetimo į aplinką

1.1. Laikinas oro padavimo sistemų uždarymas arba veikimas minimaliu režimu, siekiant pasirengti sumažinti maisto tvarkymo įmonių ir jose esančių maisto produktų galimą užteršimą.

1.2. Drėkinimo sistemų uždarymas (laikinas veikimo stabdymas), siekiant sumažinti dirvožemio, paviršinių ir požeminių vandenų radioaktyvųjų užterštumą ir radioaktyviųjų medžiagų migraciją į augalus.

1.3. Derliaus nuėmimas ir (ar) nenuimto derliaus uždengimas (labiausiai tinka nedideliams plotams, namų ūkiams, pvz., daržams, arba siekiant apsaugoti didelės vertės pasėlius; augalus dengti rekomenduojama vandeniui atsparia plastikine medžiaga tam tikrą ribotą laiką, kol teršalų nusėdimas pasibaigs – keletą dienų).

1.4. Šiltnamiuose esančio derliaus apsaugojimas (rekomenduojama išjungti vėdinimą, uždaryti visus langus, duris ir orlaides).

1.5. Nuimto derliaus, pasėlių apsauga nuo radioaktyviųjų iškritų (siekiant išvengti derliaus / pasėlių, kurie buvo nuimti iki radioaktyviųjų iškritų nusėdimo ir laikomi lauke iki perdurbimo, užteršimo, rekomenduojamas derliaus, šieno, siloso ir pašarų uždengimas vandeniui atsparia plastikine medžiaga).

1.6. Ūkinių gyvūnų (ypatingą dėmesį atkreipiant į pieninius galvijus) laikinas uždarymas sandariose patalpose (tvartuose, vištidėse ir kt.); avilių lakų užsandarinimas (parskridus bitėms). Turi būti organizuojamas ūkinių gyvūnų šėrimas ir girdymas neužterštais pašarais ir neužterštu vandeniu.

1.7. Šachtinių šulinių uždarymas (uždengimas).

2. Ankstyvoji (laikas nuo radionuklidų išmetimo į aplinką pradžios iki pabaigos) ir vėlyvoji avarijos fazės (laikas nuo radionuklidų patekimo į aplinką pabaigos iki laikotarpio, kol nebelieka radiacinės saugos priemonių taikymo poreikio).

2.1. Dirvožemio tręšimas mineralinėmis trąšomis (kalis, kalcis ir kt.). Tikslas – sumažinti kai kurių radionuklidų (ypač stroncio) pasisavinimą augaluose.

2.2. Dirvos arimas (paviršinis, gilus). Patariama derinti su tręšimu.

2.3. Derliaus, pasėlių nuėmimas ir sunaikinimas iškart po radioaktyviojo užterštumo, siekiant užkirsti kelią radionuklidų migracijai į dirvožemį.

2.4. Paviršinio žemės sluoksnio pašalinimas (sumažinamas radionuklidų pasisavinimas augaluose).

2.5. Užteršto sniego šalinimas, vykdomas dirvožemio užteršimo prevencijai užtikrinti.

2.6. Vaismedžių genėjimas / lapų šalinimas (siekiami užkirsti kelią radionuklidų migracijai iš ūglių ir lapų į daugiamečių augalų vaisius).

2.7. Alternatyvaus žemės naudojimo būdo pasirinkimas (užteršta žemė gali būti naudojama ne maistinėms kultūroms auginti (pluoštui, biokurui), miškininkystei ir kt.).

2.8. Kultūrų, pasižyminčių mažesniu radionuklidų pasisavinimu, auginimas (pavyzdžiui, rapsų auginimas, javų auginimas vietoj žolės ir kt.). Maistinių kultūrų auginimą keisti pašarinėmis kultūromis, įvertinant augalų polinkį kaupti radionuklidus (pavyzdžiui, žirniai, griekiai, dobilai, lubinai pasižymi radioaktyviojo cezio akumuliacinėmis savybėmis). Taip pat viena iš atsakomųjų priemonių, įvykus avarijai, yra valgomųjų augalų, kuriuos galima perdurbti, auginimas (pavyzdžiui, rapsai, saulėgrąžos, bulvės ir kt.).

2.9. Ūkinių gyvūnų šėrimas neužterštais pašarais, girdymas neužterštu vandeniu, kraikui naudoti neužterštus pašarus. Pašarai turi būti gauti iš neužterštų teritorijų ar teritorijų, kuriose radioaktyviojo užterštumo lygis neviršija leidžiamo. Pašarai sandėliuojami uždaroje patalpose / talpyklose.

2.10. Gyvūnų raciono papildymas radioaktyviais medžiagomis surišančiomis, jų aktyvumą mažinančiomis medžiagomis (pavyzdžiui, bentonitas, kalcis).

2.11. Ūkinių gyvūnų ganymo vietos parinkimas (radioaktyviosiomis medžiagomis užterštų teritorijų aptverimas, laikinas gyvūnų perkėlimas iš labai užterštų ūkių į ganyklas ūkiuose, kuriuose augalijos radionuklidų aktyvumo koncentracija yra mažesnė).

2.12. Medžioklės (sezono pakeitimas) apribojimai.

2.13. Pieninių galvijų skerdimas / gaišinimas. Skerdimas taikomas, kai nėra galimybių ūkinius gyvūnus aprūpinti švairiu pašaru, išgaunamas pienas užterštas radioaktyviosiomis medžiagomis. Priemonė taip pat gali būti taikoma, atsižvelgiant į gyvūnų gerovės principus tose vietovėse, kur buvo evakuoti gyvūnų laikytojai.

2.14. Iš galimai užterštoje ar užterštoje teritorijoje esančių ūkių gautų maisto produktų (pieno, mėsos, kiaušinių, žuvies, medaus ir kitų produktų) nevartojimas ir neplatšinimas, kol bus atrinkti mėginiai ir gauti užterštumo radioaktyviosiomis medžiagomis tyrimų rezultatai.

2.15. Maisto tiekimo rinkai, vartojimo apribojimai (tikslas – pašalinti iš maisto grandinės produktus, kuriuose radionuklidų aktyvumo koncentracija viršija didžiausius leidžiamus radioaktyviojo užterštumo lygius).

2.16. Maisto perdirbimas. Perdirbant kai kuriuos žemės ūkio produktus (pieną, javus, bulves ar kt.) galima žymiai sumažinti radionuklidų (^{137}Cs , ^{90}Sr) aktyvumo koncentraciją.

2.17. Alternatyvių geriamojo vandens tiekimo gyventojams būdų užtikrinimas (pavyzdžiui, sufasuoto talpose geriamojo vandens tiekimas, autocisternose – šiuos geriamojo vandens tiekimo būdus tikslinga taikyti trumpą laikotarpį ir nedidelei žmonių grupei, vietos bendruomenėms ir pan.), kol bus organizuojamos ir įgyvendintos kitos radioaktyviojo užterštumo sumažinimo geriamajame vandenyje priemonės). Apie alternatyvius geriamojo vandens tiekimo šaltinius turi būti tinkamai pateikta informacija tikslinei gyventojų grupei ir užtikrinta tiekiamo geriamojo vandens atitiktis tiek nustatytiems didžiausio leistino radioaktyviojo užterštumo lygiams, tiek kitiems geriamojo vandens saugos (pavyzdžiui, mikrobiologiniams) rodikliams (pagal Lietuvos higienos normą HN 24:2017 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“, patvirtintą Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. liepos 23 d. įsakymu Nr. V-455 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 24:2017 „Geriamojo vandens saugos ir kokybės reikalavimai“ patvirtinimo“).

2.18. Debito mažinimas krantinėse vandenvietėse.

2.19. Laikinas geriamojo vandens tiekimo ribojimas, neatliekant papildomo geriamojo vandens apdorojimo, atsižvelgiant į labai trumpą radionuklidų pusinės eliminacijos laiką (būtinai visuomenės informavimas apie priimtus sprendimus).

2.20. Geriamojo vandens paėmimo (išgavimo) vietų pakeitimas (pagal galimybes).

2.21. Geriamojo vandens apdorojimas, įdiegiant naujus ar modifikuojant esamus vandens valymo procesus (pavyzdžiui, valymas jonų mainais; atbulinė osmozė ir kt.).

*sąrašas nėra baigtinis (galima taikyti ir kitas žemės ūkio apsaugomąsias ir maisto, geriamojo vandens, pašarų radioaktyviojo užterštumo kenksmingumo pašalinimo priemones).

**Rekomendacijos dėl maisto, geriamojo vandens, pašarų ir gyvūnų apsaugos įvykus
radiologinei ar branduolinei avarijai (iki radionuklidų išmetimo į aplinką ir ankstyvojoje
avarijos fazėje)**

Gavus informaciją apie avariją (paskelbus radiacinio pavojaus signalą) ir iki kol bus nustatytas maisto, geriamojo vandens, pašarų užterštumas radioaktyviosiomis medžiagomis (atlikti maisto, geriamojo vandens, pašarų radiologiniai tyrimai), Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba teikia šias rekomendacijas:

- uždaryti šiltnamius;
- uždengti / uždaryti šulinius;
- nevirtoti vandens iš šulinių;
- įvertinti, ar požeminio vandens gavybos gręžinių galvutė sandari;
- atminti, kad geriamojo vandens virinimas nesumažina radioaktyviojo užterštumo;
- rekomenduojama gerti fasuotą geriamąjį vandenį (prieš tai drėgna šluoste, servetėle nusivalius pakuotę) arba viešai tiekiamą geriamąjį vandenį (jei nenurodoma kitaip);
- vartoti maisto produktus ir gėrimus, esančius sandariose pakuotėse (plastikiniai maišeliai, indeliai, buteliai, stiklo ir metalinės pakuotės); prieš atidarant bet kokią pakuotę, rekomenduojama ją nušluostyti drėgna šluoste ar popieriniu rankšluosčiu;
- nevalgyti atvirame grunte augančių vaisių, daržovių, uogų;
- nevalgyti atvirose vandens telkiniuose sugautos žuvies, miškuose / laukuose sumedžiotų gyvūnų;
- negerti pieno ir nevalgyti kitų gyvūninių produktų, gautų iš galimai užterštoje ar užterštoje teritorijoje ganomų / laikomų ūkinių gyvūnų (galvijų, vištų dedeklių ir kt.). Ganiavos metu negerti pieno išplėstinio planavimo atstume 100 kilometrų spinduliu nuo branduolinės energetikos objekto (atominės elektrinės), kol bus pateikta informacija, kad išvardytus produktus vartoti galima;
- jei derlius (vaisiai, daržovės, javai) nuimtas iki avarijos ir apsaugotas nuo galimo užterštumo radioaktyviosiomis medžiagomis (laikomas sandariai uždengtas ar supakuotas ir pan.), jį saugu vartoti maistui;
- jei derlius nenuimtas, rekomenduojama jo nevirtoti (laukti kompetentingų institucijų nurodymo, kad produktus vartoti galima);
- uždaryti visus patalpų langus, orlaides, duris, ventiliacijos kanalus;
- išjungti vėdinimo, oro tiekimo, kondicionavimo ir šildymo sistemas, kurios naudoja lauko orą;
- visus ūkinius gyvūnus laikyti užsandarintuose ūkiniuose pastatuose (tvartuose, vištidėse ir t. t.);
- netransportuoti ūkinių gyvūnų ir nevirtoti ar neplatinti pieno iš ūkių, kol bus paimti mėginiai, atlikti užterštumo radioaktyviosiomis medžiagomis tyrimai ir gauti tyrimų rezultatai;
- užsandarinti avilių lakas (vakare parskridus visoms bitėms);
- ūkinius gyvūnus šerti sandariose patalpose / talpyklose laikomais pašarais (rekomenduojama tokiose patalpose / talpyklose laikyti tam tikrą pašarų atsargų dalį, kurią avarijos atveju būtų galima panaudoti gyvūnams šerti), girdyti vandeniu iš uždarų vandens talpyklų ar viešai tiekiamu geriamuoju vandeniu (rekomenduojama iš anksto numatyti vandenvietes, iš kurių vanduo būtų tiekiamas gyvūnams girdyti avarijos atveju);

- jeigu atvirose vietovėse yra neapsaugotų nuo aplinkos poveikio pašarų, rekomenduojama jų nenaudoti gyvūnams šerti ar kraikui;
- lauke esančius atvirai laikomus pašarus apsaugoti nuo atmosferos kritulių, pelenų, dulkių (jei tai įmanoma padaryti labai greitai nuo radiacinio pavojaus paskelbimo iki radioaktyviojo debesies užslinkimo);
- pašarų laikymo / sandėliavimo patalpose uždaryti langus ir duris, užsandarinti vėdinimo angas, kad kuo mažiau oro patektų iš lauko.

Rekomendacijos paskelbtos Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos interneto svetainėje <https://vmvt.lt/node/4510>

ADRESATŲ SĄRAŠAS

- +1. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos teritoriniai departamentai, el. p. departamentai@vmvt.lt
- +2. Lietuvos savivaldybių asociacija, el. p. bendras@lsa.lt
- +3. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, el. p. darius.vasaris@vrm.lt
- +4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Grėsmių valdymo ir krizių prevencijos grupė
- +5. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, el. p. zum@zum.lt
- 6. Lietuvos daržovių augintojų asociacija, el. p. ldaa@ldaa.lt
- 7. Lietuvos grūdų augintojų asociacija, el. p. ignas@lga.lt
- 8. Lietuvos grūdų perdirbėjų ir prekybininkų asociacija, el. p. info@allgrain.lt
- 9. Lietuvos pieno gamintojų asociacija, el. p. pienogamintojai@gmail.com
- 10. Lietuvos pienininkų asociacija, el. p. lmpk@lmpk.lt
- 11. Lietuvos pieno ūkių asociacija, el. p. s.urbonas@zpienas.lt
- 12. Lietuvos paukštinkystės asociacija, el. p. paukstispa@gmail.com
- 13. Lietuvos mėsos perdirbėjų asociacija, el. p. lmpa@lmpa.lt
- 14. Lietuvos Respublikos savivaldybės (pagal pridedamą lentelę):

Nr.	Savivaldybė	El. paštas
1.	Akmenės r.	info@akmene.lt
2.	Alytaus m.	info@alytus.lt
3.	Alytaus r.	info@arsa.lt
4.	Anykščių r.	info@anyksciai.lt
5.	Birštono	sekretore@birstonas.lt
6.	Biržų r.	savivaldybe@birzai.lt
7.	Druskininkų	info@druskininkai.lt
8.	Elektrėnų	administracija@elektrenai.lt
9.	Ignalinos r.	info@ignalina.lt
10.	Jonavos r.	administracija@jonava.lt
11.	Joniškio r.	savivaldybe@joniskis.lt
12.	Jurbarko r.	info@jurbarkas.lt
13.	Kaišiadorių r.	meras@kaisiadorys.lt
14.	Kalvarijos	priimamasis@kalvarija.lt.
15.	Kauno m.	info@kaunas.lt
16.	Kauno r.	info@krs.lt
17.	Kazlų Rūdos	priimamasis@kazluruda.lt
18.	Kelmės r.	info@kelme.lt
19.	Kėdainių r.	administracija@kedainiai.lt
20.	Klaipėdos m.	info@klaipeda.lt
21.	Klaipėdos r.	savivaldybe@klaipedos-r.lt
22.	Kretingos r.	savivaldybe@kretinga.lt
23.	Kupiškio r.	savivaldybe@kupiskis.lt
24.	Lazdijų r.	info@lazdijai.lt
25.	Marijampolės	administracija@marijampole.lt
26.	Mažeikių r.	savivaldybe@mazeikiai.lt

27.	Molėtų r.	savivaldybe@moletai.lt
28.	Neringos	administracija@neringa.lt
29.	Pagėgių	info@pagegiai.lt
30.	Pakruojo r.	savivaldybe@pakruojis.lt
31.	Palangos m.	administracija@palanga.lt
32.	Panevėžio m.	savivaldybe@panevezys.lt
33.	Panevėžio r.	savivaldybe@panrs.lt
34.	Pasvalio r.	rastine@pasvalys.lt
35.	Plungės r.	savivaldybe@plunge.lt
36.	Prienuų r.	savivaldybe@prienai.lt
37.	Radviliškio r.	informacija@radviliskis.lt
38.	Raseinių r.	savivaldybe@raseiniai.lt
39.	Rietavo	savivaldybe@rietavas.lt
40.	Rokiškio r.	savivaldybe@post.rokiskis.lt
41.	Skuodo r.	savivaldybe@skuodas.lt
42.	Šakių r.	savivaldybe@sakiai.lt
43.	Šalčininkų r.	priimamasis@salcininkai.lt
44.	Šiaulių m.	info@siauliai.lt
45.	Šiaulių r.	prim@siauliuraj.lt
46.	Šilalės r.	info@silale.lt
47.	Šilutės r.	administracija@silute.lt
48.	Širvintų r.	savivaldybe@sirvintos.lt
49.	Švenčionių r.	savivaldybe@svencionys.lt
50.	Tauragės r.	savivalda@taurage.lt
51.	Telšių r.	info@telsiai.lt
52.	Trakų r.	info@trakai.lt
53.	Ukmergės r.	savivaldybe@ukmerge.lt
54.	Utenos r.	info@utena.lt
55.	Varenos r.	info@varena.lt
56.	Vilkaviškio r.	savivaldybe@vilkaviskis.lt
57.	Vilniaus m.	savivaldybe@vilnius.lt
58.	Vilniaus r.	vrsta@vrsta.lt
59.	Visagino m.	visaginas@visaginas.lt
60.	Zarasų r.	info@zarasai.lt